

Přepis magnetofonového záznamu ze schůze KAN
uskutečněné dne 14.5.1968 v Divadle Petra BEZRUČE v Ostravě

V obsahu Dr. SVITÁK odpovídá na dotazy zúčastněným -
úvodní referát Dr. SVITÁKA byl z pásku údajně smazán

Každé povolání má svá rizika. Rizikové pracoviště, to je jako úraz - myšlenkový úraz. Já se domnívám, že jsem kdysi utrpěl jakýsi myšlenkový úraz, je to naprosto v pořádku a ten technik má určité iluze, které jsou spjaté s tím povoláním. To je nyní ve vědě podrobně analyzována, tzn. jako sociologie vědění. Znamená to v podstatě, že mlčenlivě, aniž byste si toho byli vědomi, že přenášíte struktury, ve kterých vy sami myslíte na druhé lidi. Tzn., jestliže je člověk lakomý, hledá lakomství u druhého, jestliže je člověk takový nebo onaký, tak zpravidla vidí reprodukovat se u druhých lidí právě ty klady nebo nedostatky, které má on sám. Je to jakýmsi spektrem, ve kterém jsme zajatí. Jsme zajatí nejen tou patřičnou silou mozku, ale třeba také biogenickou strukturou to, co máme napsáno v té de kyselině, ze které se skládají ty genetické kódy, které v nás fungují. Ale jsme zajatí také historií země, ve které žijeme a záleží, jak je to s tím povoláním, poněvadž my máme určité iluze, které souvisí s povoláním. Nejhorší iluze inteligence, která má tu výhodu, že jistě má kultivovanější mozek, nežli třeba má jiné nebo negativní, no určitě, protože jestliže je intelektuál potvora, tak je daleko větší potvora nežli normální. Všimněte si, pardon, já jsem se trochu zaběh. Všimněte si, že inteligence má svoje takové dědičné hříchy. Ale to mají dělníci také a to mají zemědělci také. Technická inteligence má takový sklon, teda tu pořádkumilovnost, ta se někdy velice mstí. Klasicky je to vyjádřeno, tak dejme tomu BAŤA, víte. Tak BAŤA za I. republiky. Nedá se říci, že on by tedy hájil techniky nebo ekonomicky nesprávné tendence, naopak,

byly to velmi prosperující tendence, i když třeba byly v určitých aspektech, jak se vyjadřovali, určité trendy do kapitalismu, ale přece jenom on ekonomicky byl úspěšný. Ale politicky byl to úplně naivní laik, který naletěl různým fašistickým aspiracím. Také technici nebo tzv. nepolitici intelektuálové mají často tendenci naletět, naletět velice, protože jejich raprilní nepolitičnost se potom obrací tím, že oni se lehce stávají takovým manévrovatým článkem v těchto politických konfiguracích. Tak ta úloha technické inteligence je mimořádně důležitá, musí být stoupající a bude se stále uplatňovat rozhodně nějakou výraznější měrou. Jde o to, aby technici dávali pozor, když zasahují do problematiky politiky a aby neprojektovali své modely správy průmyslového podniku na politiku. Politika je něco kvalitativně jiného. Podobně, jako nemůžete organizovat kulturu pomocí představ, třeba o vedoucí úloze komunistické strany a nemůžete tím organizovat jen ideové pohřby, kterých jsme zažili teda hodně, tak nemůžete projektovat správu ekonomiky ani na politický život. Protože musíte počítat s tím občanem jako s tím jednotlivcem. To je základní prvek. Jakmile ho zfunkcionalizujete na prostý manipulativní aparát, pak jste v jakých příznačných modelech jakési totalitní diktatury, která byla zkresleným způsobem popsána v různých pracích. Pokud někdo znáte třeba práce od Gorgola nebo některých jiných, tak tam je k tomu takový obraz.

Jaké jsou možnosti pro založení nové nekompromitované strany?

Slyšel jsem, že stačí 200 podpisů a proč je nezaložit? Myslím, že založení strany není ani tak otázka pokusu podpisů, myslím, že to bylo za 1. republiky asi 2.000 a i když by to bylo 10.000, tak je to pořád dostupná hra fer plej, aby tady bylo více podpisů, které by garantovaly

tu stranu. Myslím, že podstatné je, co ta strana nabídne, jaké intelektuální koncepce může rozvinout a s čím předstoupí, jaké má lidi, jaké má osobnosti. To je samozřejmě po 20ti letech velice nesnadné, protože takové osobnosti nemohou ani existovat, nebo ne, ale nemohou tedy okamžitě začít hrát roli nějakých politických tribunů, poněvadž nemáme zkušenosti, že ano a my ztroskotáváme na pouhém vyřízení dopisů a korespondence nebo na psaní dopisů, takže to jsou takové obtíže. Ale nejdůležitější je to, že myslím, třeba partikularismus, který byl doplněn jako politický senát, to je naprosto překonaná věc. Dnešní moderní nová politická strana může podle mne existovat jenom na třech základních pozicích. Na pozicích křesťanství - teda ideologických pozicích - a různých variant katolického nebo protestantského názoru na svět, který je velmi dobře propracován a který má rozhodně veliké šance, protože ty encykliky jsou velice důležité a samozřejmě málo známé, ale jsou velice podstatné. Druhá varianta může být spojena s myšlenkou jakéhosi demokratického (centralismu) socialismu. Dejme tomu, že tento názor je také nemarxistickým socialismem, neboť ať to nazýváte jakkoliv, je to zhruba takový model spjatý s liberální myšlenkou a s jakousi tradicí dělnického hnutí, to je druhá varianta, no a třetí základní varianta je varianta marxistického názoru na svět, teda komunistické strany a tak. Že přirozeně mezi tím může být mnoho odstínů, denominací, úchylek, aspektů a frakcí, ale toto jsou tři elementární hlediska. Je tu ovšem možné ještě čtvrté potencionální hledisko, které je hlediskem otevřeného liberalismu jako koncepce, která už jde mimo jakýchkoliv socialistických představ. Domnívám se, takováto politická strana, která by byla vybudována na podkladě politického liberalismu, by byla skutečně anachronismem, protože v této podobě, tedy liberalismus v ekonomických podmínkách - no, on ten klasický liberalismus totiž vůbec neexistuje, neexistuje ani v těch klasických kapitalistických zemích, kde jsou

ovšem ty mechanismy transformované a tak. Samozřejmě i taková politická strana by byla možná, já myslím, že by měla velice málo šancí na uplatnění. No a konečně důležité je s tím založením nové strany. Založit stranu, která ty volby okamžitě prohraje, to nemůžete udělat hned, to může udělat i toto shromáždění. Ale ona nepříjde vůbec ke slovu, i když budete mít zaručený demokratizační proces, protože pro každého politika je centrální otázkou, co bude dělat volič v tzv. Kotěhůlkách, neboli neexistující kupci, co bude dělat ten volič v Kotěhůlkách, cožpak on se o vás vůbec dozví. I kdybyste chtěli představovat nějakou stranu, i kdybyste měli nějaký radikální antikomunistický program, tak já jsem přesvědčen, že takováto strana by se nemohla vůbec konstitovat během několika krátkých měsíců a tím méně mít úspěch. To jsou iluze, iluze, že by bylo možno vytvořit teda nějakou protiváhu komunistické straně, která by měla takový aparát, takové mechanické pozice, během nějakého půl roku, to je jistě nemožné. A proto myslím, zdá se mi ta varianta těch politických klubů, které budí pozornost pro centrálně politické otázky, je nyní lepší variantou a okamžitě snad perspektivně i vhodnější, nežli zakládání politických stran. Já rád bych také viděl, kdyby někdo založil takovou politickou stranu, kdyby tedy řekl, k čemu jí chce vést, musel by dávat pozor na to, jestli pro něj zvednu roku ve volbách. Kdežto, víte, kdyby už byla možnost volit nezávisle kandidáty, tak volíme určité osobnosti, to už víte, spíše ano, nebo ne. Nebo je možná také koncepce politické strany jakou kdysi vytvořil MASARYK, která byla realistická strana a já myslím, že to mělo svou cenu, i když ne největší, ale já myslím, že to mělo vliv na politický život. Také nenávist, to vám řeknu, která stále tohoto muže tady na Ostravsku a která byla velice značná. Letáky, které byly proti němu rozšiřovány, stojí dodnes za četbu,

jsou plné nenávisti, takže mi připomínají některé dopisy, které dostávám nyní na svoji adresu. Takže víte, ono nejde ani tak o ty poslance, já myslím, že jde o obrodné hnutí v politickém životě, jde o to, abychom působili, abychom svými hledisky jaksi ovlivňovali veřejnost. Protože jinak bychom degenerovali na nějaké seskupení lidí, které usiluje o moc, nebo které usiluje jenom o moc, o nějaké pozice v parlamentě. Já myslím, že tohleto je celkem druhotná věc. Takže politickou stranu, když ji někdo založí, je třeba pozorně sledovat její program, pozorně se na to dívat, pozorně se dívat, kteří lidé ji reprezentují a pozorně si všímat, jestli je pro intelektuální kapacity, lidé, kteří se přihlásí o slovo, teda promiňte, ale budou alespoň také intelektuální kapacity, které jako nesplňují příliš ideály komunistické strany, protože důležité je, jestli vás někdo jaksi převede přes toto krizové období do relativně svobodné situace, ve které budete moci žít, volně pracovat, přemýšlet, anebo jestli vyvolá nějaký výbuch.

Co považujete za antikomunismus?

Antikomunismus, víte, to je táová příšera, ten termín znám. To je dobrá otázka. Protože někteří lidé považují za antikomunismus každou kritiku. Vy řeknete třeba, já nevím, politická karikatura, která se objeví proti DUBČEKOVÍ, nebo ne proti DUBČEKOVÍ, ale ironizující, jako bylo v Literárních novinách s tím kozáčkem, tak to může být nazváno antikomunismem. Jakékoliv názory, které se týkají MARXE, lze nazývat antikomunismem. Ono tedy nejde o žádný antikomunismus, ono je elementární konstatování fakt. Když konstatujete poměry v čl. věznicích v 50. letech, jste antikomunista nebo ne? No, samozřejmě, že ne, ovšem někdo jiný vám může říkat, že toto je právě antikomunismus. Když říkáte, že jsou tady nejasné záhady, které se týkají

smrti MASARYKA z kritické noci toho 10. března, no tak někdo vám může říct, že jste antikomunista. Copak to má něco společného s antikomunismem? Tady jde o elementární konstatování věci. Tak to je první možná interpretace slova antikomunismus.

Druhá, daleko podstatnější je snad tak, která kryje pravdu, takové snahy, tedy ostře protikomunistické. Tak k tomu chci říci, ten první, to je takové, prostě takový strašák. Ale na druhé straně skutečný antikomunismus odmítali největší představitelé liberální kultury. Teda klasičtí liberálové 30. let, jedna z nejlepších studií o tom existuje, myslím od Thomase MANNA, který říká, že to je takové strašidlo ten antikomunismus a že to spočívá na chybné představě, že je třeba oponovat komunistické ideologii a místo toho rozvíjet ideologii vlastní. Antikomunista je ten, který se dává chytit do osidel určitého programu protivníka, politického protivníka komunismu a podle toho, na základě negativního modelu říkáme ne, tam, kde říká ten antikomunista ano, ale to není vůbec reálné. Ani to není dobrý ideologický recept, ani to není dobrý politický recept. Protože politicky jste úspěšní, když chápete, co chcete. Jeden můj kolega z ústavu definoval politiku jako umění možného. Není to jen jeho definice, ale je to dobrá definice. Umění je umění možného. Já bych ještě řekl, že to umění možného je vážení možností v daném čase. Vy máte v určité chvíli určité možnosti. Tyto určité možnosti můžete proměnit. Když to interpretujete jako fotbal, tak můžete dát gól, nebo nemůžete dát gól. Vy nemůžete dát gól, když se hraje v trestném území u vás, takže šance na to, že dáte gól je okamžitě nepatrná, ledaže byste si dali gól vlastní. Musíte dávat pozor, kam útočíte. Kam, kde jsou lajny. Ovšem u nás je taková zvláštní situace, k tomu mne zase inspirovala nějaká teorie fotbalu, kterou napsal jakýsi Buntendajt, je to krásná kniha, a víte, a potom,

no tak tedy, kdybychom přirovali tu politiku k fotbalu, já bych to spíš přiroval ke kriketu v "Alenka v říši divů", kdo zná tuto roztomilou knihu, tak ví, že je tam absurdní Alenka za tím zrcadlem v neexistující zemi, hraje kriket, ovšem ty lajny si dělá sama, ty branky si dělá sama, ona zároveň hraje a zároveň soudcuje. Tedy, ona samozřejmě musí vždy vyhrát. Čili ta pravidla hry nesmí být v pohybu. Není možné si představit hru, ve které pravidla hry píská sama Alenka, to je skutečně říše divů. My jsme tedy nedodržovali ty lajny, ty lajny a ty branky jsou konstantní. Teďka v politice musíme vědět, kam teda, musíme vědět, jaké reálné šance máme, jaké možnosti máme a tyto možnosti se snažit využít. To je právě umění velkého politika. Kdežto utopisté mají sklon, také teoretici mají sklon, někteří jsou špatní politikové, mají sklon nedbát na to, co je reálně možné a stavět apriorní politický program, který může být velice ušlechtilý, krásný, může být daleko lepší než všechno, co existuje, ale který se nedá realizovat. Proto intelektuální koncepce v politice, to je ta prastará myšlenka PLATONA, že nebude dobře, pokud zase nebudou vládnout, přičemž ovšem ty platonské představy se nikdy neuskutečnily, protože tyto utopie krachují na té realitě. Tyto ušlechtilé plány krachují na neschopnosti uskutečnit je. Tedy politik je jakýsi stratég možného. Jak jsem se k tomu dostal, aha, přes ten antikomunismus. Tak ten antikomunismus, chci tím říci, že dobrý politik oceňuje reálně skutečnosti. Antikomunista neoceňuje reálně skutečnosti, on neuvažuje o reálných společenských silách, ale on chce oponovat pouze danému programu komunismu. Tím se staví do negativní pozice, ale vy s tím negativismem můžete vystačit dlouho, pokud jenom kritizujete. Ale v okamžiku, jakmile máte postavit aktivní program, tak jste v neznázích.

Jak hodnotíte vliv Václava KOPECKÉHO na naši inteligenci a jeho dílo v ČSSR a KSČ?

No, stejně jako vy asi. (Smích a potlesk.) Já myslím, považovat toho člověka za představitele kulturního života, to je tragický omyl. Víte, toto dílo vždy straničtí historikové považovali za dobrý soubor vtípů a byla to velmi žádaná kniha v Americe, pokud vím, čsl. emigrace, protože oni to četli s takovými bujarými záchvaty smíchu.

Co soudíte o současné situaci; v Polsku jsou soustředěny sovětské tanky, děla, kačušky, jde skutečně o manévry?

Nevím, zda je to pravda, je to možné a výbušná situace samozřejmě existuje. Přesto se domnívám, že komunistická strana této země zvládne své problémy sama a že přece jenom nejsme v podmínkách, kdy ani teda Sovětský svaz, resp. v podmínkách, kdy by chtěl zasahovat do problematických aspektů, které třeba se jeví jako problematické, země v srdci Evropy, protože rizika takového opatření nebo problematické aspekty vzniknou třeba z rozšiřování manévrů, jsou příliš vleklá. Z druhé strany stejně nemohu konstatovat, nemohu vás podvádět, nikdo z vás, ani nikdo z nás v roce 1955 si nedovedl představit situaci, která vznikla rok poté, kdy devatenáct motorizovaných divizí obklíčilo Budapešť. Mít politickou fantazií znamená dnes chápat, co se stalo tehdy. A tyto prospekty fantazie se zdají tak sůreálné a tak rozjívěné a zároveň možné, že by bylo znovu chybou, kdybychom si neuvědomovali, že opravdu demokratizační proces každým neuváženým krokem, ke kterému by nahráli právě, dejme tomu, nestraníci nebo antikomunisté, by mohl být základním ohrožením vůbec smyslu nejen tohoto procesu, ale vůbec naší budoucnosti během dalších dvaceti let.

Jestliže se dnes rozhoduje o KSČ, o naší budoucnosti, proč neradíte přímo, abychom všichni do KSČ vstoupili? (Smích.)

Máte volnou cestu. Moderní politický život je tzv. polycentrický, je polyvalentní, tzn. více hodnot má více dimenzí. Podívejte se, je třeba rozlišovat mezi empirickým zjištěním a mezi normou, to jsou dvě různé věci. Já bych neměl být plešatý, ale jsem, to je ten rozdíl. Norma, že lidé nemají být třeba zlí nebo plešatí nebo jiní, to je jedna věc a jejich skutečnost, která se leskne v tomto sále (smích) na více místech, je druhá věc. Nesmíte tedy zaměňovat tyto dva aspekty. Něco jiného je tzv. normativní soud a něco jiného zjištění, že by to nebo ono mělo být. Já myslím, že by tomu muselo tak být, že komunistická strana rozhoduje a bude vždycky také rozhodovat o naší budoucnosti, ne, politická seskupení zdánlivě jako homogenní a dlouhodobá, v historii mající hnutí se mění, obrazy se mění, zanikají, vznikají, to dějiny znají mnoho takovýchto aspektů. Ovšem v dané chvíli je tomu skutečně tak. Já neříkám, že tomu přeji a proto nemůžu říkat a radit, aby všichni vstoupili do komunistické strany. To je otázka každého jednotlivce a jeho osobních orientací. Čili, já myslím, že tato otázka spočívá na zaměňování těch normativních a fakticizních soudů.

Případ KOUCKÝ. Na Kremli, třída Moskvy, starý způsob dle nebo WERICHA. Když vykopnout, tak vejš.

No, víte, být dneska čl. vyslancem v Moskvě, to je dadaistický vtíp (smích a potlesk). Já to Vladimíru KOUCKÉMU ze srdce přeji (smích a potlesk).

Doporučuji změnit název na nezávislý politický klub nebo nějak podobně, navrhuji omezit defenzivní body programu a více vyjádřit aktivní demokratický a sociální program.

Ano, já myslím, že je to správné, že by tento program měl být rozpracován, ale obtíž je v tom, víte, ono ten dav shromáždit, to není snadné. Já si myslím, že ten klub nemůže čelit, vytvořit něco nového, jako je dejme tomu o programu, na kterém stojí celé vědecké týmy, akademie věd, tedy velmi vzdělaní komunisté, ekonomové celé ústavy, akademie a tak. Tomu se prostě nedá v dané chvíli vůbec oponovat. Takže rozvinout takovou nějakou alternativu proti tomuto programu je ne dost dobře možné. To je velmi nesnadné. Soudruzi, teda souhlasím s tím, že termín nezávislý, by byl asi lepší, že by postupem doby bylo správné udělat snad nějaké nezávislé kluby, které by spojovaly třeba ještě nějaké jiné aspekty, protože ono je to takové krkolomné - klub nestraníků. Nemůžete organizovat nestraníky v politickou stranu na základě toho, že k ničemu nepatří. V negativní závislosti nelze nikoho organizovat. To je jakási antynomie, která je v tom klubu apriorní už jenom v názvu. Ono je to nesmyslné, nemůžete organizovat klub neplavců pro to, aby neplavali. (Smích.) Čili, nemůžete klub, nebo politická strana nestraníků, která by ještě usilovala o moc, no, to je vhodné pro kretény (smích), to by jenom masy holí do tréninku mohli poslat.

Proč odsuzujete socialistickou stranu jako neschopnou, když také máte zájem se obrátit, obrodit a přijímat nové členy?

No, tak já ji neodsuzuji, je to aspoň něco konkrétního, z čeho se dá vycházet. Já ovšem mám nedůvěru k těmto reliktvům těch bývalých politických stran a nevím, do jaké míry se to týká třeba i bývalé sociální demokracie.

Protože předně, tady je 20ti letá trhlina, tady je 20ti letá diskontuita. Teď většinou, pokud jsou ti politkové staří, tak oni přicházejí se svými do území a chtějí teďka roubovat problematiku opuštěnou v roce 1948 teď na ty nové poměry. Já nevím, jestli tedy mohou být úspěšné, ale mediotorní námitka je spíš proti tomu. Nu, přátelé, jestliže tedy někdo je kompromitován a důkladně, tak jsou to spíše strany Národní fronty. To už můžete vyčítat leccos konzervativcům v komunistické straně, ale v tomto případě to už jako je vůbec bez debat. (Potlesk.) Protože to je jakási institucionalisovaná kolaborace. Mně to mrzí, že to tak musím říci, ale na druhé straně je nutno uznat, že tyto strany, kdyby si vytvořily nová vedení a usilovaly také o to, nejen se obrodit, tedy jednoho, který byl dole, tak posunout trochu nahoru, ale které by se změnilo a změnila kádry, určitě by získaly atraktivitu mezi obyvatelstvem. Já myslím třeba, podívejte se, lidová strana a vůbec křesťansky a katolicky organizované programy, ty mají jaksi velkou šanci znovu, politickou. Ovšem oni jsou natolik prozíraví a pracují vždy dlouhodobě, že oni nebudou zápolit o politickou moc, ale spíše se budou snažit dát kněžské semináře a otázku církve normalizovat a prosím, vždyť to se může všechno vyměnit, tam ty mechanismy. No, mě se zdá, že začínat s čistým stolem je daleko lepší start za těchto komplikovaných poměrů.

Jak si představujete podnikání socialistické demokracie - národní podnik, družstvo, soukromý podnikatel, jestli tímto způsobem, můžete, pomůže sociální demokracie za předpokladu, že bude dosaženo předpokladů nastíněných v programu klubu nestraníků, životní úroveň našeho státu, aby se dostala na úroveň kapitalistických států?

No, výrobní podnikání. Víte, konkrétně, zdá se mi, že ten jugoslávský model, ve kterém výrobce má určitý podíl na rozhodování, je dosti blízko takovým představám, jaké

dnes u nás reprezentuje ŠIK nebo někteří ekonomové toho jeho týmu a že tady vzniká skutečně reálná alternativa vůči daným poměrům. Jak to vypadá konkrétně, já jsem natolik nestudoval ten jugoslávský model, abych o tom mohl nějak podrobněji hovořit, ale mechanismy vypracované jsou a já jsem s překvapením zjišťoval, že relativně dobře fungují. Dalo by se to u nás rozvinout pomocí odborového hnutí a pomocí jakýchsi systémů, ve kterých závodní rady by měly efektivní pravomoc. Jsou jiné koncepty, které počítají snad s nějakým dvoukomorovým systémem, ve kterých by byli nějakí delegováni reprezentanti těch výrobních organizací, že by tady vznikla nějaká druhá komora. To je také velmi reálná myšlenka. Proč ne? Vždyť jsou klasické demokracie, ve kterých jsou dědiční Pírové, kteří dědičně získávají své tituly. Je možné vytvořit dvoukomorový systém na jakési bázi ekonomické reprezentace a tady jsou nějaké možnosti. Jakým způsobem pomůže ta soc. demokracie, abychom dosáhli životní úrovně? Já se domnívám a obávám, že nám nezbyvá nic jiného, nežli hodně pracovat. A to je právě to nepopulární, co bude muset každá politická strana dříve nebo později říci. To je smutné (smích). Víte, u nás totiž to je zvláštností v tom, že když se podíváme na strukturu socialistického Československa, tak zjistíme, že u nás reálným - řeknu krásné slovo - vydobytkem (smích) je - prosím - no, úřad, ten byl i za císaře pána, ale ještě jsou jiné vydobytky, a sice to, že u nás existuje skutečná rovnost. Ve všem. Uvědomte si, že není vlastně rozdíl ani v životní úrovni nebo, že tyto rozdíly jsou velice nepatrné. V porovnání s Německem, Polskem, SSSR - ono jsou ty rozdíly daleko větší. Tedy u nás, co nového bylo možno nabídnout, tedy masám obyvatelstva, ne dělnické třídě, masám obyvatelstva popo oce 1948. No, to bylo jakési faktické zrovnoprávnění, které má také u nás hluboké kořeny, protože politická práva tady už dělnická třída,

samozřejmě, že byla omezována Masarykovou republikou a že tedy byla všelijak zkracována, ale ta panická práva tady byla, co tedy bylo možno nabídnout. Takže my jsme rovnostáři shora až dolů, takže pohnout s tou strukturou, když se skutečně nevyplácí, řekněme posílat děti na studia, člověk k tomu může mít třeba více méně takový laxní poměr, lhostejný poměr, to je ten reálný vydobytek. Teď, jak máte s tím vydobytkem pohnout. To znamená, že by se musel tedy lidem nabídnout, že jim musíte nabídnout jakousi diferenciaci jako sociálně a ekonomicky přitažlivý program. Ale tím rozložíte polovinu národa. To je právě v tom to těžké. Je o tom takový krásný vtíp. Čech si něco přeje, Francouz, Ital si přeje, že by chtěl mít krásné auto, Francouz nějakou krásnou slečnu a teď tam přijde Čech a říká, že by chtěl kozu, tu kozu, no jakou, tak budeš mít kozu, ne tu kozu, co má soused, aby chcipla. A v tom je jakýsi elementární, řekl bych, pseudodemokratismus. Byl u nás ale hluboce včleněný, protože my jsem vlastně neměli nikdy nějakou výraznou vládnoucí třídu, myslím během posledních deseti let, to byli buďto cizí lidé, lidé německé národnosti, nebo lidé - československá buržoasie, to byly střední vrstvy, my jsme takovou velkoburžoasií - té bylo velmi málo. Takže jakési elementární rovnostářství je tady tak vžito, že tedy pohnout s touto strukturou v té výrobě samé, to je strašně těžké. A to mně překvapuje, že moji přátelé - ekonomové z ústavu - jsou v tom tedy tak neobyčejně skeptičtí. Já jsem si myslel vždycky, že pomocí půjček je možno rychle rekonstruovat to naše národní hospodářství. A já z toho konečně myslím i dál, protože, podívejte se, ono to není zase tak hrozné, protože tady je nedotčená dělnická, nejen technická inteligence, pracovní zručnost, tady máte kvalifikované kádry. Když budete mít dostatek investičních prostředků, máte nedotčenou průmyslovou kapacitu. Samozřejmě, že jsou těžkosti se surovinami

a jsou těžkosti s investiční výstavbou. Ale tento potenciál tady je. V okamžiku, jakmile, když si představíte to rozbité Německo v roce 1945 a že tam, tak tam se vlastně ukázalo, že nejrozhodující bylo, že měli nedotčenou pracovní schopnost těchto lidí, tzn., že měli kvalifikovanou pracovní sílu. A to my máme, kromě toho, takže se mi zdá, že i ekonomické problémy jsou zvládnutelné. Překonat tu bariéru té faktické rovnosti, která vůbec nediferencuje, to je ekonomický úkol.

Klub by měl svůj časopis, kde by tlumočil názory nestraníků, uvažuje se v budoucnosti o něm?

Ano, pojmy socialistické demokracie, ten socialistický demokratismus, jsou obsahově dodržné, nesnadné, tedy ten obsah se zvolna vytváří. Demokratický socialismus je tedy spíše nekomunistický socialismus, zpravidla bývá také sdružován s nemarxistickým socialismem, kdežto socialistický demokratismus je spíše forma kontroly a výkonu politické moci v určitém společenském zřízení.

Nestačí prostě demokracie? Je to méně než socialistická demokracie?

To už tady bylo. Já myslím, víte, že ten pojem je oprávněný.

Jak se slučuje existence milicí s demokracií? Proti komu je nařízená, když třídy u nás neexistují?

To už také tady bylo. Já myslím, že se neslučuje s demokracií. Ale u nás máme ještě mnoho aspektů, které se neslučují s demokracií, takže ty milice nejsou jediné. Já myslím, že máme možná některé nebezpečnější prvky, které se neslučují s demokracií.

Při prvomájovém průvodu zástupci KANu předali listiny a pozdravili se s prezidentem SVOBODOU. Zcela ignorovali vedle stojícího DUBČEKA.

Nevím, zda je to pravda, byl jsem v průvodu, ale nevím, snad jste to viděli. Nevím, jestli to odpovídá skutečnosti.

Dovedl byste vysvětlit motivy, důvody tohoto počínání. Myslíte, že je to správné? Na svém projevu jste ohodnotil úlohu DUBČEKA v demokratickém procesu.

No, já nevím, jestli jsem před tím odpovídal pravdě. DUBČEKOVA osobnost je pro pořád osobností velikého státníka. Protože ten člověk dokázal velice mnoho a my můžeme mít rozmanité názory a rozmanitě vykládat, proč dělal právě to nebo ono, zda je spíše tažen událostmi, nebo zda je strkán, nebo zda se snaží spíše jít s poměry, které jdou rychleji než on. Kdyby DUBČEK byl sám, jaksi vědomě řídil celý tento proces a s rizikem šel do toho původního střetnutí v prosinci, pak bych ho musel považovat opravdu za geniálního státníka, protože s tak rozsáhlou politickou koncepcí a s tak obrovitou koncepcí, s tak smělou koncepcí nevystoupil žádný státník, myslím během posledních dvaceti let. To je realita, to je skutečnost, já tedy plně respektuji toho státníka jako významnou politickou osobnost. Něco jiného je, že když potom hledáme ty motivy a zjišťujeme, jak ve skutečnosti se situace rozvíjely, tak jistě zjistíme, že ty procesy šly daleko dál, nežli představitelé komunistické strany, jistě chtěli a byli ochotni koncovat. To jsou už potom jiné otázky. Ale já ho pořád považuji za významného státníka, který jaksi hraje jednu z nejdůležitějších úloh nejen zde ve státě, ale v současné evropské politice. Čili, já z něj mám respekt a považuji jej za nejvýznamnějšího

státníka, který v současné době hraje nejdůležitější politickou úlohu. To je realita.

Vrátí se Pavel TIGRID a Ivo DUCHÁČEK?

No, já nevím, jestli politická amnestie se bude vztahovat také na ně. Jsem přesvědčen, že lidé, kteří byli 20 let v emigraci, že mohou těžko chápat některé aspekty našeho dnešního života, že by asi jako politikové nemohli být úspěšní. Jinak je pravda, pokud vím, tak TIGRID byl vydavatelem nějakého časopisu "Svědectví" na Západě, jehož několik čísel jsem také viděl a že tento časopis projevoval jaksí dost snahu o to, aby komentoval čsl. poměry. Myslím, víte, že všichni politikové, kteří odešli do zahraničí po roce 1948, by pravděpodobně s radostí přijeli zpátky, aby v této zemi skončili svůj život a ne snad z toho důvodu, aby tady prováděli nějaké politické otřesy. Ale spíše proto, že přirozená náklonnost člověka k zemi, ve které prožil svůj život, je dosti silná, aby chtěl také v zemi, ve které vznikl, umíral. To bych považoval za hlavní motivy, proč někteří představitelé budou mít zájem o to, aby se vrátili.

Sovětský svaz nebude pravděpodobně s naším programem souhlasit. Jak bychom se měli chovat vůči této velmoci?

To kdybych věděl (smích). Myslím, že Sovětský svaz se v uplynulých letech velmi poučil o tom, že nejprospěšnější je pro jeho zájmy a jeho hlediska, myslím z hlediska SSSR, pro jeho hlediska je neúčelnější, aby jeho ingerence do národních problémů, do jednotlivých států byla co nejmenší a že také je minimální ingerence do těchto otázek, vyvolává nejméně odstředivé síly. Jinak, že ano, sovětští si museli vzít poučení z celé řady zemí - Číny, Albánie, z polských problémů, maďarských problémů, Jugoslávie zejména a Rumunska, dokonce i z Kuby, že mají nechat těmto procesům

jakýsi elementární volný průběh, je daleko lepší, nežli snažit se ovlivňovat z vnější, předpokládat, že tyto země musí adoptovat ten sovětský model. Obtížnost je v tom, že já si myslím, že sovětští státníci ne dost přesně oceňují fakt, že Československo není, nebyla a nebude žádná protiruská antisovětská země. Jinak je tomu v Polsku. Ale celá řada vystoupení lidí, kteří mají zjevné sympatie k západním velmocem atd., není motivována tím ostrým nějakým antisovětským antikomunistickým kurzem. V tom také, myslím, že snad mylně se začínají komentovat v sovětském tisku takové, se nyní komentují některé jevy našeho současného života, jako by byly apriory nad nějakou zkázkou komunismu nebo nepřáteli všemu sovětskému nebo komunistickému. Toto vůbec není. No, základ je, že model LENINOVY komunistické strany je prostě uplatnitelný v podmínkách země, která má vzdělanou dělnickou třídu. I když samozřejmě s. KOUCKÝ dělali všecko, abychom přestali být negramotnými, tak se jim to nepodařilo (bouřlivý potlesk).

Mohly by se stát tyto deformace, kdyby byla nebo byly opoziční strany?

Ale jo. Já myslím, že v koaliciích se dá napáchat řada problematických jevů. Já ovšem myslím, že žádná deformace neexistují, žádné deformace neexistují, to nepatří do mého slovníku. Nejsou deformace, copak když nemáte vlasy, máte deformovanou lebku. Nemáte, ale máte chybu, vadu, je to organická vada. To není žádná deformace. Deformace, to jsou normální jevy totalitní diktatury, vy jste plešatý, tak jste plešatý a nemáte deformaci vlasů. Tak zvané deformace jsou naprosto normální a nutné jevy každého monopolu moci. Proto, jestliže ten monopol moci nebude zrušen, tak se buďto během pěti nebo dvanácti let снова objeví tytéž struktury, jaké se objevují dnes v Polsku. Takže tomu nemůžete zabránit, tomu nelse zabránit, to tkví

v mechanismu výkonu moci. To netkví v lidech. Podívejte se, lidé, kteří, já myslím třeba i NOVOTNÝ, když nastupoval do své funkce, marná věc, on nastupoval jako člověk, který spíše uvolňoval ty meze oproti těm počátkům 50. let. Já myslím, že jsme to pociťovali spíše jako nějaké rozšiřování těch možností. Ale ty mechanismy, které působí skrze osoby a jsou velice inteligentní, nebo ať mají ten inteligentní kvocient aspoň pod tu stovku, když už neudělali tu maturitu, to je druhotná věc. Důležité je, že ty mechanismy z nás ^vžvoří, vyhnětouj takové politické osobnosti, které jediné mohou obstát. Čili, buďto se změní ty mechanismy anebo budeme tam, kde jsme byli. To nejsou deformace, to jsou normální jevy totalitní diktatury. Tomu se nemůžete vyhnout. Musíte likvidovat totalitní diktatury, pak nebudete mít deformace. (Potlesk.)

Bylo by možno zjistit sociální složení přítomných - intelektuálové, dělníci?

No, já nevím, myslím si, že tady je převaha spíše intelektuálů a pak jsou tady také moji přátelé z dolu Doubrava a někteří dělníci, jistěže jsou tady pravděpodobně intelektuálové.

To je jistě značná vada klubu angažovaných, ale snad se to změní.

Jaká je náplň práce pracovníků cenzury, když víme z tisku, rozhlasu a televize, že nepracuje v jistých směrech. Zač jsou placeni, ze kterých finančních fondů?

No víte, já myslím, kéž by cenzori, kteří jsou placeni, já bych je platil dvojnásobně, aby tedy nefungovali, třeba doživotně, víte. Jenom kdybych to mohl strhnout z těch neekonomických investic, které nás tedy, to jsou

miliardy, kdežto to jsou jenom tisícovky, které vyhazujeme na cenzory. Ale kdybychom mohli zkrátit ty miliardové investice, na kterých se dokonce ekticky pracuje. To by bylo něco. Protože, bohužel, řada našeho ekonomického podnikání se nápadně podobá dvěma lidem, kteří se nesmírně nadřou, protože jeden ten příkop vykopává a druhý ho zakopává a tak oni se točí v kruhu a nikam to nevede a pořád jaksi se oba hrozně nadřou a výsledky nejsou nikde. No, já myslím, že to snad bude zrušeno, že se to nějak upraví. Já bych věděl o větších parazitech, než jsou ti cenzoři.

Nestává se k nám dobrovolně v současné době většího příjmu dalších členů tím, že otálí se svým programem, respektive vstupují do aktivnějších stran?

Možná, že ano, ale nenašel jsem v KANu osobu, která by byla schopna říci takový program. To jsem nenašel.

Bylo by účelné, aby KAN vlastním časopisem - dále nejde rozumět, mluví příliš rychle - nejsou přesné představy o cílech KANu.

To je nutné, to je skutečně slabina a když si uvědomím, víte, že to existuje asi měsíc, že to tedy má všechny dětské nemoci.

Doporučil jste - není rozumět - rozhlasu a televizi?

Ano, bude předmětem hned jednání v televizi, velmi brzy, aby ti představitelé tam také mohli vystoupit. Ovšem, nemyslete si, že my všichni, ten KAN jsou dohromady nějakí intelektuálové. Géniové, to ono tak vůbec není, tak nevím, jestli to nebude spíše tolerantní mlčení televize vůči nám.

Za co bude považován klub nestraníků po uznání?

No, za spolek asi, za spolek. Na stranu neaspiruje. Krystalizace musí vést k nějaké koalici, proto to považujeme za přechodnou otázku.

Proč DUBČEK v obrodném procesu nerozpustil parlament jako vládu?

Podívejte se, rozpuštění parlamentu znamená nové volby. Nutně. To by bylo jistě jaksí na místě. Ale ty demokratické procedury, víte, co udělají takové náhlé volby? To je známo i z takových mechanismů parlamentní demokracie, že to nikdy nevíte, přesně jako, co to udělá. Takže rozpustit parlament a vypsat náhlé volby, no, já myslím, že by to tu explosivní situaci ještě zvýšilo. Z hlediska zase normy, co by se mělo dít, já myslím, že je to správné, že by tedy rozhodně měl být, že nemůžeme mít důvěru k tomu dnešnímu složení Národního shromáždění. No a toto, já si myslím, je jeden z principů, které bychom měli hájit, je, že my nezvedneme ruku pro žádného, který dneska je v tom Národním shromáždění. Nikoho, kdo se zúčastnil horlivě na zániku ekonomicky prosperujícího státu. (Potlesk.)

Z čeho usuzujete, že většina národa je pro socialismus? Kdo zaručí, že bude-li zvolena některá z jiných stran a získá-li nadpoloviční většinu, že se nezmění charakter tohoto státu ve vztahu lidí k výrobním prostředkům?

Máte pravdu, ano, to je možnost. Ale já nepovažuji tuto možnost, rozumíte, politika je umění možnosti v čase. Jde o to, zda je to aktuální politická varianta, která byla v roce 1968, dejme tomu na podzim. Mně se zdá, že ne. Je ovšem pravda, že jestliže se tady stabilizují pravidla hry, tak během čtyř let nebo osmi let nebo dvaceti let,

a prozíravé strany kalkulují s dlouhým časem, se mohou velice pronikavě změnit tyto společenské poměry. Ale myslím, že jinak úplná lhostejnost lidí a jejich jaksi neochota, řekněme vydat se vstříc příliš velkým dobrodružstvím, by působila v tomto smyslu spíše silou faktických spíše pro ten socialismus.

Máte možnost svými argumenty působit na vedoucí činitele v komunistické straně?

Já nevím jestli čtou moje názory, ale myslím si, že ne.

Proč nazývat program KAN opozicí, vždyť o opozici nejde. Opozice nastane teprve při konkrétních bodech. Tedy nejde vůbec o opozici, ale o alternativní řešení.

No, já s tím souhlasím. Můžeme třeba hovořit léta o alternativách. Jenomže ten termín opozice je u nás zatížen protistátní aktivitou. Když někdo řekne opozice, tak už vidíte jako to je protistátní aktivita. Kdežto jinde, kde jsou zvyklí na parlamentní opozice, tak pravidla hry jsou dána v tom, že lidé se ucházejí o politickou moc a potom zase tedy prohrají a s tou státoprávní opozicí jeho veličenstva královny, tak se vystřídají role.

Tady mně upozorňuje někdo, že žvaním. Já mám takový dojem a myslím, že je to správné upozornění, abychom tedy přestali, protože je čtvrt na deset. No, on píše, že odešel. Myslím, že nejprve musíte být struční podle ČELAKOVSKÉHO. Ve stručnosti umění, jak byste mohl politicky angažovat? No, jistě, stručnost je nade vše. Bohužel, dotazů je mnoho a jestliže mám na každý odpovědět. Já myslím, že bychom toho mohli opravdu nechat, protože v deset hodin máme další schůzi, snad abychom vyšli vstříc velmi demokraticky tomuto upozornění, ve kterém je vždycky, jako v lidové moudrosti, zdravé jádro, tak abych skončil a poprosil tady pana SIKORU, aby to uzavřel. (Bouřlivý potlesk.)